

In afschrift aan: Leden van Provinciale Staten
Afdeling Kennis en Onderzoek

DATUM:	KENMERK:	ONDERWERP:
12 juli 2021	2021.07.12/RL	Advies MER RES Metropoolregio Eindhoven (MRE)

Geacht college,

De Provinciale Raad voor de Leefomgeving (PRL) is onafhankelijk en heeft een toegewezen taak in het adviseren over MER-projecten in de provincie Noord-Brabant. In dat verband zijn we gevraagd te adviseren over de milieueffectrapportage (MER) van de Regionale Energie Strategie (RES) van de Metropoolregio Eindhoven (MRE).

De PRL adviseert:

- omdat de RES MRE grote consequenties heeft voor de leefomgeving: ruimtelijk, milieukundig, economisch en sociaal;
- met een integrale blik en afweging door kennis en netwerken van de verschillende domeinen van BrabantAdvies te betrekken;
- op hoofdlijnen vanuit een Brabantse scope. Zij kijkt hierbij breder dan alleen naar milieueffecten.

De 21 gemeenten van de MRE werken samen met de provincie Noord-Brabant, waterschappen Aa en Maas en De Dommel en Enexis Netbeheer aan een RES. Dit op basis van het Klimaatakkoord, waarin staat dat een regio moet onderzoeken waar en hoe op land duurzame elektriciteit uit wind en zon kan worden opgewekt. De MRE wil in 2030 jaarlijks twee terrawattuur (TWh) energie opwekken. Een deel hiervan (ca. 0,57 TWh) zal met grootschalige wind- en zonneparken moeten worden opgewekt. Daarvoor zijn zoekgebieden vastgelegd in de RES.

Eerder adviseerden we over de Notitie Reikwijdte en Detailniveau voor het plan-milieueffectrapport voor de RES MRE.¹ Daarin gaven we de volgende adviezen die nog steeds relevant zijn.

- Zorg voor een breed debat over de energietransitie.
- Verbind de energietransitie aan andere (beleids)opgaven.
- Speel in op de toekomstige energiemarkt door innovaties voor de periode na 2030 aan te jagen.
- Verbind de toekomstige energievoorziening aan de economische visie.
- Maak de betekenis van het MER voor besluitvorming duidelijk.
- Overweeg een proactieve rol van de provincie in afstemming tussen de regio's en het Rijk.
- Blijf werken aan draagvlak.
- Heb oog voor gezondheid.
- Ben helder over het tijdelijke karakter van wind- en zonneparken (25 jaar).

¹ [Advies NRD/RES Metropoolregio Eindhoven](#), 15 december 2020

- Zorg voor zuinig ruimtegebruik en een integrale gebiedsontwikkeling.
- Stel een landschapsvisie op voor het panorama van Brabant.

Na bestudering van het MER en de RES MRE hebben we de volgende met elkaar samenhangende aandachtspunten voor realisatie van wind- en zonneparken. Bij enkele aandachtspunten leggen we een link met ons vorige advies.

1. Waardering voor het proces

Wij hebben waardering voor de keuze voor de m.e.r.-procedure bij het opstellen van de RES. De zoekgebieden voor wind- en zonneparken zijn op systematische wijze bepaald, waarbij integraal naar de verschillende milieueffecten is gekeken. Dit levert inzicht in de milieutechnische voor- en nadelen per zoekgebied op. De overzichtelijke milieu-informatie van het MER bleek tevens bruikbaar en waardevol tijdens de verschillende informatiebijeenkomsten met inwoners.

Het MER kan helpen in het proces om keuzes te maken voor definitieve locaties voor het realiseren van wind- en zonneparken. Het zijn echter geen gemakkelijke keuzes. Zo zijn er in alle zoekgebieden minder of meer negatieve effecten voor de leefomgeving, het landschap en de ecologie. Ook zien we reuring ontstaan onder inwoners in het gebied.² Dat laat zien dat definitieve locatiekeuzes niet alleen een afweging zijn van milieutechnische maar ook van maatschappelijke, economische en politieke belangen.

2. Zorg voor zuinig ruimtegebruik en kwaliteitsverbetering van het gebied

Het realiseren van wind- en zonneparken zorgt voor (nog) meer druk op de schaarse ruimte in Brabant. Het is daarom belangrijk hier zorgvuldig mee om te springen. De vraag voor de toekomst is hoe de verhouding van wind- en zonneparken gaat zijn met andere ruimtelijke opgaven, zoals woningbouw, natuur en landbouw. We benadrukken nogmaals zuinig te zijn op de ruimte³ en zoveel mogelijk in te zetten op energiebesparing, zonnepanelen op daken van huizen, bedrijventerreinen, berm en afvalplaatsen voordat er gekozen wordt voor grootschalige wind- en zonneparken.⁴ Waar mogelijk bevelen we meervoudig grondgebruik aan, zoals het combineren van energieopwekking met agrarisch grondgebruik. Uit het MER blijkt dat er in alle zoekgebieden sprake is van meer of minder negatieve effecten voor de leefomgeving, het landschap en de ecologie. Ons advies is om het om te keren en de opbrengsten van wind en zon in te zetten voor de verbetering van de omgevingskwaliteit en dit onderdeel te maken van de werkwijze. Denk hierbij aan ruimtelijke, ecologische en sociale maatregelen die te treffen zijn.⁵ Op deze wijze verbetert de landschappelijke inpassing en groeit de acceptatie voor wind- en zonneparken.

3. Maak inwoners en omwonenden onderdeel van de oplossing

De energietransitie is niet alleen een ruimtelijk, maar ook een sociaal-maatschappelijk vraagstuk. In de RES is aandacht voor het creëren van draagvlak. We zien echter dat dit lang niet altijd vanzelf en goed gaat. Zo voelen inwoners zich niet betrokken bij de keuzes voor zoekgebieden en maken ze zich onder andere zorgen over

² De zienswijzen laten zien dat er discussies zijn over de zoekgebieden en wat dit betekent voor de omgeving.

³ Zorgvuldig ruimtegebruik is ook één van de principes in het ontwerp Omgevingsverordening, zie link.

⁴ Naar aanleiding van de motie 'Voorrang voor zon op dak' van PS (12 november, 2020) stuurden GS een brief aan alle Brabantse gemeenten waarin opgeroepen wordt om aandacht te besteden aan het goed motiveren van de behoefte van de aanleg van zonneparken. Hiermee zien GS toe op de toepassing van de zonneladder.

⁵ Gedacht kan worden aan compenserende maatregelen zoals hagen planten als omheining van zonneweides, roofvogel- en vleermuisdetectiesystemen aanbrengen en met de opbrengsten elders investeren in het verbeteren van het leefgebied van weidevogels.

verrommeling van het landschap, aantasting van de natuur en gezondheidsschade.⁶ We realiseren ons echter ook dat de energietransitie een maatschappelijke noodzaak en daarmee een algemeen burgerbelang is, waarbij het vrijwel onmogelijk is om iedereen tevreden te stellen.

Communicatie en participatie zijn cruciaal bij het slagen van de energietransitie. Dit is op verschillende manieren vorm te geven: van energiecoöperaties tot burgerfora, van leefbaarheidsfondsen tot inspraakavonden.⁷ Wij zien het grootste draagvlak bij wind- en zonneparken waarbij omwonenden en inwoners zelf de regie hebben.⁸ Daarbij ervaren omwonenden en inwoners naast de lasten ook de lusten. Maak inwoners en omwonenden daarom deel van de oplossing en ben helder over de kaders waarbinnen ze invloed hebben. Maak daarbij gebruik van de innovatiekracht van de regio. De energietransitie is niet alleen voor de inwoners van nu, maar ook voor de inwoners van later. Betrek daarom ook jongeren bij het vraagstuk.⁹

We hebben gezien dat tijd een kritische factor is. Het tempo waarmee de doelen van de RES behaald moeten worden is hoog. Hierdoor is er het risico dat beslissingen worden geforceerd, wat de kans op draagvlak verspeelt. Zorgvuldigheid is belangrijker dan tijd. Daarmee wordt voorkomen dat concrete projecten alsnog vastlopen op tegenstand van inwoners.

4. Gezondheid van belang

Inwoners die in de buurt van de zoekgebieden wonen, maken zich zorgen over gezondheidsrisico's. Eerder adviseerden we om in het MER gezondheidsaspecten van wind- en zonneparken in beeld te brengen en daarbij ook in te gaan op zorgen en beleving van omwonenden. Dit is in het MER met name gedaan door te toetsen aan geluids- en afstandsnormen. Onlangs oordeelde de Raad van State dat het Rijk een milieutoets uit moet laten voeren en deze normen aan moet laten sluiten op de Europese normen. Dit kan leiden tot bijstelling van de normen voor bijvoorbeeld geluid, slagschaduw en veiligheid. Het is aan te bevelen de nieuw te hanteren normen voor windturbines af te wachten.

Er is (nog) geen wetenschappelijk bewijs dat het geluid van windmolens kan leiden tot gezondheidsklachten.¹⁰ Dit geldt ook voor eventuele gezondheidsrisico's bij zonneparken.¹¹ Dat er geen wetenschappelijke bewijzen zijn voor gezondheidsrisico's betekent overigens niet dat er geen hinder wordt ervaren. Ook gezondheidsbeleving kan een rol spelen, zoals de zorgen die inwoners hebben. Een nadelige gezondheidsbeleving kan acceptatie negatief beïnvloeden. De Brabantse GGD'en beschikken over informatie over de bezorgdheid van inwoners over gezondheid door windturbines in de buurt.¹² We raden aan om ook voor zonneparken belevingsdata te verzamelen.

⁶ Dit blijkt uit de zienswijzen op het MER RES MRE. Ook in het land zien we dat draagvlak voor wind- en zonneparken een uitdaging is. Onlangs waren er protesten in onder andere [Amsterdam](#), [Bronckhorst](#), [Hilvarenbeek](#), [Lexmond](#) en [Oss](#) tegen windmolens.

⁷ Zie www.energieparticipatie.nl voor meer participatievormen bij de energietransitie. Een voorbeeld is ook de oprichting van de Coöperatie Burgerparticipatie REKS Hart van Brabant die bestaat uit de lokale energiecoöperaties.

⁸ Zoals bij de windparken langs de A16 en coöperatie Zuidewind (Nederweert), waarbij inwoners via een lokaal leefbaarheidsfonds meedelen in de baten van de windmolens.

⁹ In twaalf Utrechtse gemeenten leverden 52.000 jongeren een waardevolle bijdrage via de campagne 'Watt Nou', waarbij de jongeren keuzes moesten maken bij het ontwerpen van een energieneutrale gemeente.

¹⁰ Onderzoek naar [Gezondheidseffecten van windturbinegeluid](#) van het RIVM (2021) toont aan dat er vooral sprake is van hinder en dat de gezondheidsrisico's minimaal zijn. Omwonenden ervaren minder hinder als ze betrokken zijn bij de plaatsing van windmolens. Er is een 'Expertisepunt Windenergie en Gezondheid' opgericht om wetenschappelijke kennis te monitoren en te ontwikkelen.

¹¹ Wel zijn er signalen dat omwonenden zorgen hebben over aan te leggen zonneweides. Denk aan het uitzicht daarop, horizonvervuiling en lichtschittering. Ook kunnen werkzaamheden en transportbewegingen voor aanleg en/of onderhoud van het zonnepark invloed hebben op de leefomgeving (geluid, luchtkwaliteit, veiligheid), net als overig benodigde apparatuur/transformatoren (geluid, laagfrequent geluid).

¹² Zie de Brabantse Omgevingscan: <https://brabantscan.nl/dashboard/omgevingscan>

5. Maak duidelijk hoe besloten wordt tot keuzes voor geschikte locaties

Er zijn veel partijen betrokken bij de RES: 21 gemeenten, 2 waterschappen en de provincie. Daarnaast zijn er belanghebbenden zoals de inwoners, landeigenaren, natuurorganisaties en energiemaatschappijen. Ook netbeheerder Enexis is betrokken, omdat zij verantwoordelijk zijn voor de aansluiting van de wind- en zonneparken op het stroomnet. De hoeveelheid aan betrokken partijen maakt besluitvorming voor definitieve locatiekeuzes complex. De gemeenten zijn nu primair aan zet.

Het MER doet geen uitspraken over wat de meest geschikte locaties zijn. Gemeenten, waterschappen en provincie willen namelijk eerst de resultaten van het MER bestuderen vóór zij locatiekeuzes definitief maken. Vragen die daarbij naar boven komen zijn: wie bepaalt welke zoekgebieden concreet worden uitgewerkt? Op basis van welke voorwaarden gebeurt dit? Wat is de invloed van stakeholders, zoals inwoners, op de besluitvorming? En wat als gemeenten van mening zijn dat zij niet bij hoeven te dragen aan grootschalige opwek? We moeten voorkomen dat er tweespalt ontstaat, zowel in de regio, tussen gemeenten als met inwoners. Daarbij moeten alle betrokken partijen hun verantwoordelijkheid nemen. Maak daarom duidelijk voor inwoners, gemeenten (en de betreffende colleges van B&W en de gemeenteraden) en regio hoe de besluitvorming tot stand komt en welke participatiemomenten er zijn. Geef daarbij ook aandacht aan welke besluiten lokaal (gemeenten)¹³ en regionaal (RES-regio MRE)¹⁴ plaatsvinden.

6. Rol voor de provincie

De provincie bewaakt de belangrijke waarden van het buitengebied door de realisatie van wind- en zonneparken in het Natuurnetwerk Brabant (NNB) uit te sluiten en de cultuurhistorische waardenkaart toe te passen. Bij de uitvoering van de RES'en is ook een (onafhankelijke, informele en proactieve) rol voor de provincie te overwegen. De energieprojecten in het MRE-gebied staan niet op zichzelf. Om landelijk de energiedoelen te halen, moet er samengewerkt worden. Dat kan nationaal, regionaal of lokaal zijn. De provincie kan behulpzaam zijn in de afstemming tussen gemeenten, de energieregio's en het Rijk en daarbij samenhang creëren tussen verschillende energieprojecten. Ook kan gedacht worden aan regio-overstijgende concentratiegebieden voor wind- en zonneparken. Ook adviseren we om alternatieve vormen van het opwekken van energie aan te jagen en hierbij de innovatiekracht van de MRE te benutten.

7. Goede randvoorwaarden noodzakelijk

Het stroomnet in Brabant is op veel plekken vol. Het is noodzakelijk om gelijktijdig met het uitvoeren van concrete plannen het stroomnet op orde te brengen om de ambities van de RES te realiseren. De onlangs verstuurde brandbrief van Brabant, de netbeheerders en de RES-regio's aan het ministerie om maatregelen te nemen en de regio te pakken, is hierin relevant.¹⁵ We hopen dat het Rijk dit signaal oppakt en dat de rekening niet alleen bij de inwoners wordt gepresenteerd.¹⁶ Een goede invulling van dit type randvoorwaarden is draagvlak, geloofwaardigheid van de overheid én de realisatiekracht.

¹³ De gemeenten [Heeze-Leende](#) en [Son en Breugel](#) gaven aan geen windmolens te realiseren zonder dat inwoners nadrukkelijk betrokken zijn. De gemeente Heeze-Leende beperkte daarbij het aantal zoeklocaties. Daarbij gaf de gemeente Heeze-Leende al aan het aantal zoeklocaties in de omgeving te willen beperken.

¹⁴ [Hoogleraar Marcel Boogers \(Innovatie en Regionaal bestuur\) roept RES-regio's op om regiocommissies/werkgroepen in te stellen waarin volksvertegenwoordigers uit gemeenten, provincie en waterschap advies uitbrengen over duurzame energie in de regio.](#)

¹⁵ In de [brandbrief](#) werd ook opgeroepen om aanpassing van de wettelijke plicht om te werken volgens het principe 'wie het eerst komt, het eerst maalt'.

¹⁶ De energierekening wordt de komende tijd duurder. Dit omdat de vraag naar elektriciteit toeneemt en de netcapaciteit uitgebreid moet worden ([Algemeen Dagblad, juli 2021](#)).

8. Aanvullend onderzoek nodig bij definitieve locatiekeuzes

In het MER zijn de zoekgebieden getoetst op wettelijke kaders en richtlijnen. Hierdoor zijn de milieueffecten voor de zoekgebieden op een globale manier beoordeeld. Wij vinden dat in deze fase van besluitvorming logisch. Dit betekent echter wel dat er bij definitieve locatiekeuzes aanvullend onderzoek (o.a. ecologisch onderzoek, cumulatieve factoren, landschappelijk ontwerp, etc.) nodig is om de daadwerkelijke (milieu)effecten en het landschappelijk ontwerp van de betreffende locatiekeuze in beeld te brengen.

Wij wensen u succes met de uitvoering van de plannen en hopen naar voldoening te hebben geadviseerd.

Met vriendelijke groet,

Pieter van Geel

BrabantAdvies,
Voorzitter Provinciale Raad voor de Leefomgeving